

ΕΛΙΔΕΚ.
Ελληνικό Ίδρυμα Έρευνας & Καινοτομίας

Περιγραφή Χρηματοδοτούμενου Ερευνητικού Έργου
1η Προκήρυξη Ερευνητικών Έργων ΕΛ.ΙΔ.Ε.Κ. για την
ενίσχυση των Μελών ΔΕΠ και Ερευνητών/τριών και την
προμήθεια ερευνητικού εξοπλισμού μεγάλης αξίας

Τίτλος Ερευνητικού Έργου: Ο θεσμός των Πανελληνίων Καλλιτεχνικών Εκθέσεων, 1938-1987

Επιστημονικός/ή Υπεύθυνος/η: Ευγένιος Δ. Μαθιόπουλος

Φιλικός προς τον αναγνώστη τίτλος: Οι Πανελλήνιες Καλλιτεχνικές Εκθέσεις

Επιστημονική Περιοχή: Ανθρωπιστικές Επιστήμες και Τέχνες (Ιστορία της Τέχνης)

Φορέας Προέλευσης και Χώρα: Πανεπιστήμιο Κρήτης, Ελλάδα

Φορέας Υποδοχής: Ίδρυμα Τεχνολογίας και Έρευνας - Ινστιτούτο Μεσογειακών Σπουδών

Συνεργαζόμενος Φορέας: -

Ιστοσελίδα προβολής του Έργου (αν υφίσταται): <https://panartexh.ims.forth.gr/en/index>

Ευγένιος Δ. Μαθιόπουλος

Λευτέρης Σπύρου

Σπύρος Μοσχονάς

Αφροδίτη Κουκή

Ποσό Χρηματοδότησης: 187.000 ευρώ

Διάρκεια Χρηματοδότησης: 24 μήνες

Σύνοψη Ερευνητικού Έργου

Το ερευνητικό έργο αποσκοπεί στη συστηματική τεκμηρίωση και την κριτική μελέτη των δεκαπέντε κρατικών Πανελληνίων Καλλιτεχνικών Εκθέσεων, οι οποίες οργανώθηκαν την περίοδο 1938-1987 και αποτελούν τον σημαντικότερο εκθεσιακό θεσμό στην Ελλάδα στη διάρκεια του 20ού αιώνα, όπως πιστοποιεί η συμμετοχή όλων σχεδόν των καταξιωμένων Ελλήνων καλλιτεχνών, η αθρόα προσέλευση του κοινού, αλλά και η πληθώρα των τεχνοκριτικών κειμένων που δημοσιεύτηκαν στον καθημερινό και περιοδικό τύπο.

Η μελέτη αυτή βασίζεται α) σε εκτενή έρευνα στα αρχεία του Υπουργείου Παιδείας και του Υπουργείου Πολιτισμού, όπως επίσης και στο αρχείο του Επιμελητηρίου Εικαστικών Τεχνών Ελλάδας, με σκοπό την εύρεση του σχετικού με τις Πανελλήνιες Εκθέσεις υλικού (πρακτικά συνεδριάσεων της Οργανωτικής και Κριτικής Επιτροπής, αλληλογραφία, υπουργικές αποφάσεις και νομοθετήματα, φωτογραφικό υλικό, κατάλογοι εκθέσεων κ.ά.), β) σε έρευνα στις συλλογές των δημόσιων καλλιτεχνικών ιδρυμάτων (Εθνική Πινακοθήκη και Μουσείο Αλέξανδρου Σούτζου, Δημοτική Πινακοθήκη Αθηνών, Δημοτική Πινακοθήκη Πειραιά, Πινακοθήκη Ιωαννίνων κ.ά.), των Υπουργείων και των φορέων του ευρύτερου δημόσιου τομέα (λ.χ. η συλλογή της Τράπεζας της Ελλάδας ή της Εθνικής Τράπεζας), αλλά και σε ιδιωτικές συλλογές, εργαστήρια καλλιτεχνών κτλ., με σκοπό να εντοπιστούν έργα τέχνης που αποκτήθηκαν από τις Πανελλήνιες Εκθέσεις και να ταυτιστούν με τα αντίστοιχα των καταλόγων, και γ) στην αποδελτίωση του καθημερινού και περιοδικού τύπου, με σκοπό να εντοπιστούν τα αθησαύριστα μέχρι σήμερα δημοσιεύματα σχετικά με τις Πανελλήνιες Καλλιτεχνικές Εκθέσεις καθώς και φωτογραφικό υλικό από τις εκθέσεις, τα εκτιθέμενα έργα κ.λπ.

Η μελέτη αυτή θα μας δώσει ουσιαστικές πληροφορίες για την ίδια την εικαστική παραγωγή στην Ελλάδα, για την κρατική παρέμβαση στον χώρο των τεχνών, για τις τάσεις στην αγορά της τέχνης, για τον λόγο περί τέχνης που αναπτύχθηκε με αφορμή τις εκθέσεις και ο οποίος καθόρισε τον κυρίαρχο αισθητικό κανόνα, προωθώντας συστηματικά συγκεκριμένα καλλιτεχνικά πρότυπα και επηρεάζοντας άμεσα τόσο τις αντιλήψεις του φιλότεχνου κοινού, όσο και την πορεία της εικαστικής παραγωγής στην Ελλάδα.

Πρωτοτυπία του Ερευνητικού Έργου

Παρά τη θεμελιώδη σημασία του στην ιστορία της ελληνικής τέχνης, ο θεσμός των Πανελληνίων Καλλιτεχνικών Εκθέσεων παραμένει σχεδόν ολοκληρωτικά αδιερεύνητος από την επιστημονική κοινότητα της ιστορίας της τέχνης στην Ελλάδα. Η συστηματική τεκμηρίωση και κριτική μελέτη των δεκαπέντε καλλιτεχνικών εκθέσεων που διοργανώθηκαν κατά την περίοδο 1938-1987, αποτελεί μια ολοσχερώς πρωτότυπη έρευνα, η οποία εκτείνεται σε διάφορα ερευνητικά πεδία. Κατά πρώτον, μας παρέχει ουσιαστικές πληροφορίες σχετικά με την ίδια την εικαστική παραγωγή της εποχής, τις δεσπόμενες καλλιτεχνικές τάσεις, τη σύγκλιση ή μη της ελληνικής εικαστικής παραγωγής με τα σύγχρονα της διεθνή ρεύματα κτλ. Μας δίνει, επίσης, τη δυνατότητα να εξετάσουμε ένα προνομιακό μέσο κρατικής παρέμβασης στον χώρο των τεχνών, να αναδείξουμε τις ιδεολογικές-αισθητικές τάσεις που αντιμάχονταν ή συμβιβάζονταν στον εκάστοτε τρόπο σύνθεσης των κριτικών επιτροπών, να ερμηνεύσουμε το σκεπτικό πίσω από την επιλογή των υποβληθέντων έργων, όπως και τα κριτήρια των βραβεύσεων. Επίσης δείχνει τις τάσεις στην αγορά της τέχνης, τόσο από το κράτος με σκοπό την οικονομική ενίσχυση των Ελλήνων καλλιτεχνών, όσο και από ιδιώτες, ενώ επιπρόσθετα σχετίζεται άμεσα με τον εμπλουτισμό των συλλογών των δημόσιων καλλιτεχνικών ιδρυμάτων. Τέλος, ιδιαίτερης σημασίας πεδίο μελέτης αποτελεί η τεχνοκριτική και ευρύτερα ο λόγος περί τέχνης που αναπτύχθηκε με αφορμή τις Πανελλήνιες Καλλιτεχνικές Εκθέσεις. Τα σχετικά δημοσιεύματα στον τύπο της εποχής συνέβαλαν άμεσα, αφενός στην παραδειγματική ανάδειξη ορισμένων καλλιτεχνών και στην προβολή διαφόρων αισθητικών τάσεων, αφετέρου στη διαδικασία πρόσληψης των έργων τέχνης από το φιλότεχνο κοινό και ταυτόχρονα προώθησαν συγκεκριμένα αισθητικά κριτήρια και πρότυπα στη δημόσια σφαίρα, καθορίζοντας έτσι τον κυρίαρχο αισθητικό κανόνα και κατά συνέπεια τη γενικότερη πορεία της εικαστικής παραγωγής στην Ελλάδα κατά το υπό εξέταση χρονικό διάστημα. Τέλος δεδομένης της μαζικής συμμετοχής των καλλιτεχνών, η συγκριτική μελέτη των στατιστικών στοιχείων των Πανελληνίων Εκθέσεων θα επιτρέψει την εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με τις κοινωνικές και έμφυλες διακρίσεις στο πεδίο της τέχνης.

Αναμενόμενα αποτελέσματα & Αντίκτυπος του Ερευνητικού Έργου

Στα πλαίσια του ερευνητικού προγράμματος δημιουργείται μια ηλεκτρονική βάση δεδομένων ανοικτής πρόσβασης στο Ινστιτούτο Μεσογειακών Σπουδών – Ίδρυμα Τεχνολογίας και Έρευνας, στην οποία καταχωρούνται ξεχωριστά τα στοιχεία για την κάθε Πανελλήνια Καλλιτεχνική Έκθεση. Στην τελική της μορφή, ο χρήστης-μελετητής της βάσης θα έχει τη δυνατότητα να μελετήσει σε ψηφιοποιημένη μορφή τους καταλόγους των εκθέσεων, φωτογραφικό αρχειακό υλικό, αναπαραγωγές των έργων τέχνης που έχουν ταυτιστεί, καθώς επίσης και τα ίδια τα τεχνοκριτικά κείμενα που δημοσιεύτηκαν με αφορμή τις εκθέσεις. Επιπροσθέτως, καταχωρούνται τα μέλη των Οργανωτικών και Κριτικών Επιτροπών της κάθε έκθεσης, τα βραβεία που δόθηκαν, καθώς επίσης και οι αγορές που έγιναν από το κράτος και τους ιδιώτες.

Ταυτόχρονα προετοιμάζεται η διοργάνωση επιστημονικής ημερίδας στο Ινστιτούτο Μεσογειακών Σπουδών στο Ρέθυμνο με θέμα τις Πανελλήνιες Καλλιτεχνικές Εκθέσεις και με προσκεκλημένους έγκριτους ιστορικούς τέχνης, ενώ προβλέπεται η έκδοση των πρακτικών σε ειδικό και πλούσια εικονογραφημένο τόμο.

Τα συγκεκριμένα παραδοτέα θα συμβάλουν ουσιαστικά στην προαγωγή της έρευνας της ιστορίας της ελληνικής τέχνης, αφού η συστηματική και κριτική μελέτη του θεσμού των Πανελληνίων Καλλιτεχνικών Εκθέσεων διανοίγεται ισομερώς στα πεδία της μελέτης των καλλιτεχνικών θεσμών, της υποδοχής των έργων τέχνης, της ιστορίας των ιδεών και της κοινωνικής ιστορίας της τέχνης. Στα πλαίσια των εκθέσεων αντιπαρατέθηκαν όλες οι αισθητικές αντιλήψεις, οι ιδεολογικές τάσεις και οι τεχνοτροπικές αναζητήσεις των καλλιτεχνών, διακυβεύτηκαν τα όρια της κρατικής παρέμβασης στις τέχνες, οι σχέσεις καλλιτεχνών και τεχνοκριτών, καθώς και οι σχέσεις των καλλιτεχνών και του ευρύτερου φιλότεχνου κοινού. Η υποχρέωση, επίσης, του κράτους να αγοράζει έργα από τις εκθέσεις με σκοπό την οικονομική ενίσχυση των καλλιτεχνών, κατέστησε τον συγκεκριμένο θεσμό ως έναν από τους βασικούς ρυθμιστές της καλλιτεχνικής ζωής στην Ελλάδα.

Η σημασία της χρηματοδότησης

Έδη από την εποχή της εκπόνησης της διδακτορικής μου διατριβής η ευρύτερη μακροπρόθεσμη ερευνητική μου στρατηγική απέβλεπε στη μελέτη των θεσμών στο πεδίο των εικαστικών τεχνών στην Ελλάδα. Υπό αυτή την οπτική, η καταγραφή και τεκμηρίωση του θεσμού των Πανελληνίων Εκθέσεων συνιστά μια από τις θεμελιώδεις προϋποθέσεις για την κατανόηση της ιστορικής ανέλιξής τους στη μεσαία και μακρά διάρκεια. Δεδομένου της συμμετοχής 2.050 καλλιτεχνών και της έκθεσης περισσότερων από 11.000 έργων, το έργο του εντοπισμού, της καταγραφής και της τεκμηρίωσης τους, καθώς και της τεχνοκριτικής υποδοχής τους, δεν θα ήταν δυνατό να επιτευχθεί παρά μόνο μέσα από τη συνεργασία μιας ομάδας ιστορικών τέχνης στο πλαίσιο ενός χρηματοδοτούμενου ερευνητικού προγράμματος.

ΕΛΙΔΕΚ.
Ελληνικό Ίδρυμα Έρευνας & Καινοτομίας

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

Λ. Συγγρού 185 & Σάρδεων 2
ΤΚ. 17121, Νέα Σμύρνη, Ελλάδα
210 64 12 410, 420
communication@elidek.gr
www.elidek.gr